TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI
Sayı : 20796
Tarih : 23.10.2026

10/4920

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Kürt meselesinde zorla kaybedilenlerin ve çatışmalı dönemlerde yaşamını yitirenlerin akıbetinin açıklığa kavuşturulması; cenazelerin bulunması, kimliklendirilmesi ve ailelerine tesliminde yaşanan engellerin, cenazelere ve mezarlıklara yönelik saldırıların, yaşamını yitirenlerin ailelerine açılan tazminat davalarının, cenaze törenleri, taziyeler ve anmalara yönelik müdahalelerin araştırılması; kamu kurumlarının sorumluluklarının ortaya çıkarılması ve Barış ve Demokratik Toplum Süreci kapsamında hakikate erişimi, adaleti, ölüye saygıyı, defin ve kolektif yas hakkını güvence altına alacak hukuki ve kurumsal düzenlemelerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılmasını arz ederim.

Nevroz UYSAL ASLAN

Şırnak Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana Kürtlere yönelik sürdürülen ötekileştirici ve düşmanlaştırıcı söylemler, 40 yılı aşkın çatışmalı süreçte daha da derinleşerek yaşamını yitirenlerin bedenlerine yönelik muameleyi de belirleyen bir anlayışa dönüşmüştür. Siyasi ve resmî dilde yaşamını yitirenlerin insan kimliğinin geri plana itilmesi, bedenlerinin sürüklenmesini, teşhir edilmesini, cenazelerinin ailelerden esirgenmesini ve insan onuruna aykırı biçimlerde teslim edilmesini meşru gören bir anlayışın yerleşmesine yol açmıştır. Böylece yaşamını yitirenlerin etnik ve siyasi kimlikleri üzerinden sürdürülen düşmanlık, ölümle son bulmamış; cenazelere, mezarlara ve geride kalanların yasına uzanarak Kürt halkının toplumsal hafızasını da hedef almıştır.

Bu anlayışın yol açtığı şiddet ve hukuksuzluk, Kürt halkının toplumsal hafızasına kazınan ağır örneklerde somutlaşmaktadır. Taybet İnan'ın cenazesinin günlerce sokakta bırakılması, Cemile Çağırga'nın cenazesinin annesi tarafından buzdolabında saklanması, Hacı Lokman Birlik'in bedeninin zırhlı araç arkasında sürüklenmesi, Kevser Eltürk'ün bedeninin teşhir edilmesi, Hakan Arslan'ın cenazesinin babasına kutuyla, Agit İpek'in cenazesinin annesine kargoyla gönderilmesi, ölümün ardından ailelere yaşatılan eziyetin ve insan onuruna yönelik ağır ihlallerin örnekleridir.

Cenazelere yönelik bu uygulamaların yanı sıra, özellikle 1990'lı yıllarda yoğunlaşan zorla kaybetmeler ve faili meçhul bırakılan cinayetler, çok sayıda aileyi yakınlarının akıbetinden ve cenazelerinden yoksun bırakmıştır. Toplu mezarlar, kimliği belirsiz definler ve yıllarca sonuçsuz kalan başvurular, ailelerin hakikat ve adalet arayışını bugün de sürdürmelerine neden olmaktadır. Cumartesi Anneleri/İnsanlarının 1995'ten bu yana devam eden mücadelesi, kayıpların akıbetinin açıklanması, cenazelere ulaşılması ve sorumlularla yüzleşilmesi talebinin en güçlü ifadelerinden biridir.

Geçmiş dönemde çatışmaların sona erdirilmesine yönelik diyalog ve çözüm arayışları, yaşamını yitirenlere yönelik düşmanlaştırıcı anlayışın aşılması ve ailelerin yas hakkının tanınması bakımından da önemli bir imkân yaratmıştır. Örneğin 2013–2015 Çözüm Süreci'nde farklı bölgelerde bulunan PKK'lilerin cenazeleri, ailelerin ve halkın kolektif emeğiyle Xerzan/Garzan gibi mezarlıklarda bir araya getirilmiştir. İnançlara uygun definlerin gerçekleştirildiği bu mezarlıklar, kayıplara sahip çıkmanın, kolektif yasın ve toplumsal hafızanın mekânları olarak barış umudunun somutlaştığı alanlara dönüşmüştür.

GEREKÇE

Kürt meselesinin çözümsüz bırakılması ve uzun yıllara yayılan çatışmalar, yaşamını yitirenlerin ardından geride kalan aileler için cenazelerine ulaşmanın, yakınlarını defnetmenin ve yaslarını tutmanın dahi mücadele konusu hâline geldiği ağır bir tarihsel süreç yaratmıştır. Cenazelerin akıbetine ilişkin belirsizlikler, defin süreçlerine yönelik engeller ve mezarlara yapılan müdahaleler, ailelerin acısını kuşaklar boyunca süren bir hakikat ve adalet arayışına dönüştürmüştür. Diyalog ve çözüm dönemlerinde bu sorunların aşılması yönünde ortaya çıkan imkânlar ise çatışmalı süreçlerin yeniden başlamasıyla birlikte ortadan kaldırılmış; ailelerin ortak emeğiyle kurulan hafıza ve yas mekânları da müdahalelerin hedefi olmuştur.

Bu müdahalelerin en çarpıcı örneklerinden biri, Bitlis'in Oleka Jor (Yukarı Ölek) köyündeki Xerzan/Garzan Mezarlığı'nda yaşanmıştır. Önce bombalanan mezarlıkta, 19 Aralık 2017'de mezarlar açılarak çıkarılan cenazeler İstanbul'a götürülmüştür. Bitlis Valiliğinin 2 Ocak 2018 tarihli açıklamasına göre 279 mezarın 11'i boş çıkmış, 268 mezardan çıkarılan kemikler kimlik tespiti amacıyla Adli Tıp Kurumuna gönderilmiştir. Cenazeler, ailelere yeterli bilgilendirme yapılmadan Kilyos Mezarlığı'nda plastik kaplar içerisinde, yol ve kaldırım çevresine ve üst üste defnedilmiştir. Cenazelerin sayısına ilişkin farklı kayıtlar, nakil ve kimliklendirme işlemlerindeki belirsizlikler, ailelerin yakınlarının akıbetine ilişkin bilgiye erişimini güçleştirmiştir. Birçok aile, yakınlarının hangi mezardan çıkarıldığını, hangi işlemlerden geçirildiğini ve bugün nerede bulunduğunu öğrenmek için yıllardır başvurularını sürdürmektedir. Bu mücadeleyi sürdüren ailelerden Zehra Kısaoğlu ve Süheyla Kaya'nın yakınları, yaklaşık dokuz yıl sonra, Eylül 2026'da yapılan DNA karşılaştırmaları sonucunda cenazelerine ulaşabilmiş; cenazeler Bingöl'ün Karlıova ilçesinde defnedilmiştir. Bu teslimler, mezarlarından çıkarılan cenazelerin akıbetine ilişkin belirsizliklerin ve ailelerin yakınlarına yeniden ulaşabilmek için verdiği mücadelenin yıllara yayılan boyutunu ortaya koymaktadır.

Ölümün ardından ailelere uzanan uygulamalar, cenazelerin akıbetine ilişkin belirsizliklerle de sınırlı kalmamaktadır. Çatışmalarda yaşamını yitiren askerler nedeniyle açılan tazminat davalarında, çatışmanın tarihsel ve siyasal niteliği göz ardı edilerek yaşananlar bireysel bir zarar hesabına indirgenmekte ve mali yükümlülükler yaşamını yitiren PKK'lilerin mirasçılarına yöneltilmektedir. Bu yükümlülükler karşısında mirasın reddinin bir çıkış yolu olarak sunulması, hukuki anlamının ötesinde, ailelerin yakınlarının hatırasına sahip çıkma ve kayıplarını toplumsal hafızada yaşatma iradesini de hedef almakta; geride kalan aileleri ölümün ardından da cezalandırıcı bir anlayışın muhatabı hâline getirmektedir.

Yaşamını yitirenlerin ardından ailelere yöneltilen uygulamaların bir diğer boyutu, Kürt halkının kayıplarını birlikte anma ve kolektif yasını yaşama hakkına yönelik müdahalelerdir. Yaşamını yitirenlerin siyasi kimlikleri üzerinden suçla özdeşleştirilmesi, onların yasını tutanların ve hatırasına sahip çıkanların da aynı suçlayıcı anlayışla karşı karşıya bırakılmasına zemin oluşturmuştur. Kanunda "terörist cenazesine katılma" adıyla ayrı bir suç bulunmamasına rağmen cenaze ve taziyelere katılım, milletvekilleri dâhil yüzlerce kişinin yargılanmasına gerekçe yapılmıştır. Ağustos 2026'da birçok kentte düzenlenen taziye ve anmaların ardından Cizre'de, aralarında yaşamını yitirenlerin anneleri ve yaşlı aile bireylerinin bulunduğu yaklaşık 50 kişinin ifadeye çağrılması, bu uygulamaların hala sürdüğünü göstermektedir. Cenazeye katılmanın, başsağlığı dilemenin ve barışçıl yas faaliyetlerinin cezalandırılması, Kürtlerin acısını ve dayanışmasını suç sayan, toplumsal hafızayı baskıyla susturmayı amaçlayan inkâr siyasetinin devamıdır. Yaslar arasında kurulan bu ayrım, Kürt halkının acısını kamusal yaşamda görünmez kılarken eşit yurttaşlık ilkesini ölüm karşısında dahi tartışmalı hâle getirmektedir.

Bütün bu uygulamalar, Sayın Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat 2025 tarihli Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı'yla gelişen sürecin gerektirdiği demokratik dönüşümle çelişmektedir. Eşit yurttaşlık temelinde ortak yaşamın ve kalıcı barışın inşası, Kürt halkının hakikatiyle, yasıyla ve politik kimliğiyle hukuk düzeninde tanınmasını gerektirmektedir. Ölüye saygı, yaşamını yitirenin siyasi aidiyetinden bağımsızdır; kolektif yas hakkı da siyasi tercihlere göre sınırlandırılamaz. Barışın hukukunun inşası, çatışma dönemlerinden devralınan ve kayıplar ile aileleri üzerinde sürdürülen cezalandırıcı hukuk anlayışının demokratik biçimde dönüştürülmesini de gerektirmektedir.

Bu gereklilik, devletin insan onurunu koruma, yaşam hakkı ihlallerini etkili biçimde soruşturma ve ailelerin hakikat ile adalete erişimini sağlama yükümlülüğünden de doğmaktadır. Anayasa, mezarlıkların korunmasına ilişkin mevzuat ve ceza hukuku düzenlemeleri; insan onuruna saygı, mezarların korunması, cenazelerin kimliklendirilmesi ve aile hayatının güvence altına alınması bakımından hukuki dayanaklar oluşturmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı da etkili soruşturma, cenaze ve defin süreçlerinde aile hayatına saygı ve etkili başvuru hakkı bakımından devletin yükümlülüklerini ortaya koymaktadır.

Uluslararası alanda Minnesota Protokolü, bilimsel kimliklendirme ve ailelerin sürece katılımı açısından önemli standartlar sunmaktadır. Zorla kaybetmelere ilişkin uluslararası insan hakları standartları ile Cenevre Sözleşmeleri ve uygulanabilir uluslararası insancıl hukuk kuralları da

kayıpların akıbetinin açıklığa kavuşturulması, yaşamını yitirenlere ve mezarlarına saygı gösterilmesi ve ailelerin yakınlarına ulaşması bakımından yol göstericidir.

Ulusal ve uluslararası hukukta yer alan bu güvencelere rağmen, Türkiye'de cenazelere ve yas hakkına yönelik uygulamaların siyasi süreçlere göre değişmesi, sorunun yalnızca hukuki düzenlemelerle sınırlı olmadığını da ortaya koymaktadır. Yaşamını yitirenlerin bedenlerine, cenazelerine ve ailelerin yasına yönelik insanlık dışı uygulamaların diyalog dönemlerinde azalması, çatışmalı dönemlerde yeniden ağırlaşması, en temel insani değerlerin dahi siyasi süreçlerin seyrine bağlı hâle getirildiğini göstermektedir. Oysa ölüye saygı, insan onuru ve yas hakkı, siyasi koşullara göre tanınıp sınırlandırılabilecek haklar değildir. Bu tablo, insandışılaştırıcı anlayışın aşılmasını ve söz konusu hakların siyasi dönemlerden bağımsız, kalıcı hukuki ve kurumsal güvencelerle korunmasını gerekli kılmaktadır.

Tüm bu gerekçelerle, kayıpların ve cenazelerin akıbetine, mezarlıklara yönelik müdahalelere ve ailelerin karşı karşıya kaldığı mali ve adli baskılara ilişkin ihlallerin bütün yönleriyle araştırılması; ilgili kamu kurumlarının sorumluluklarının ve mevcut hukuki engellerin ortaya çıkarılması; uluslararası standartların uygulanması ve ilgili sözleşmelere taraf olunmasının önündeki engellerin belirlenmesi; hakikatle yüzleşmeyi, ölüye saygıyı ve kolektif yas hakkını güvence altına alacak, benzer ihlallerin tekrarlanmasını önleyecek hukuki ve kurumsal düzenlemelerin oluşturulması amacıyla Meclis araştırması açılması gerekmektedir.

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
3	SERHAT EREN	DİYARBAKIR	
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYYİĞİT	VAN	
6			
7	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DİYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	